

O‘zbekistonda yashil tadbirkorlikni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari.

Nurmetova Muyassar Jumanazarovna.
Urganch Ranch texnologiya universiteti
Iqtisodiyot kafedrası dotsenti v.b, PhD
Tel.998977918646
muyassar7979@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola O‘zbekistonda yashil tadbirkorlikni rivojlantirishning asosiy moliyaviy mexanizmlarini tahlil qiladi. Tadqiqot Jahon banki, Iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkiloti (IQHRT), Yevropa tiklanish va rivojlanish banki (ETRB) hamda Global yashil o‘shish instituti (GYYOI) ma‘umotlariga asoslanadi. Maqolada davlat moliya institutlarining kreditlash faoliyati, xalqaro yashil obligatsiyalar, kafolat mexanizmlari, soliq imtiyozlari va davlat-xususiy sheriklik modellari ko‘rib chiqiladi. Maqola natijalariga ko‘ra, imtiyozli kredit dasturlarini kengaytirish, yashil obligatsiyalar bozorini rivojlantirish va xavfni taqsimlash mexanizmlarini joriy etish ustuvor siyosiy choralar sifatida tavsiya etiladi.

Kalit so‘zlar: yashil iqtisodiyot, yashil tadbirkorlik, yashil moliyalashtirish, qayta tiklanuvchi energiya, O‘zbekiston, davlat moliya institutlari, yashil obligatsiyalar.

Annotation. This article analyzes the main financial mechanisms for the development of green entrepreneurship in Uzbekistan. The study is based on data from the World Bank, the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), and the Global Green Growth Institute (GGGI). The article examines the lending activities of state financial institutions, international green bonds, guarantee mechanisms, tax incentives, and public-private partnership models. Based on the results of the study, the expansion of concessional lending programs, the development of the green bond market, and the introduction of risk-sharing mechanisms are recommended as priority policy measures.

Keywords: green economy, green entrepreneurship, green finance, renewable energy, Uzbekistan, state financial institutions, green bonds.

Аннотация. В данной статье анализируются основные финансовые механизмы развития зелёного предпринимательства в Узбекистане.

Исследование основано на данных Всемирного банка, Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР), Европейского банка реконструкции и развития (ЕБРР), а также Глобального института зелёного роста (GGGI). В статье рассматриваются кредитная деятельность государственных финансовых институтов, международные зелёные облигации, механизмы гарантий, налоговые льготы и модели государственно-частного партнёрства. По результатам исследования в качестве приоритетных мер политики рекомендуется расширение программ льготного кредитования, развитие рынка зелёных облигаций и внедрение механизмов распределения рисков.

Ключевые слова: зелёная экономика, зелёное предпринимательство, зелёное финансирование, возобновляемая энергетика, Узбекистан, государственные финансовые институты, зелёные облигации.

Kirish. Yashil iqtisodiyotga o‘tish global miqyosda iqtisodiy rivojlanishning ustuvor yo‘nalishiga aylandi. Iqlim o‘zgarishining kuchayishi, tabiiy resurslarning cheklanganligi va atrof-muhit ifloslanishining oshib borishi ko‘plab davlatlarni iqtisodiy siyosatini qayta ko‘rib chiqishga majbur qilmoqda. O‘zbekiston ham bu jarayondan chetda qolmay, yashil iqtisodiyot tamoyillarini milliy rivojlanish strategiyasiga integratsiyalashtirishga kirishdi.

O‘zbekiston iqlim o‘zgarishidan eng ko‘p zarar ko‘ruvchi davlatlar qatoriga kiradi: suv tanqisligi, qurg‘onchilik, toshqin va ko‘chkilar mamlakat qishloq xo‘jaligi va iqtisodiyotiga jiddiy xavf solmoqda (World Bank, 2025a). Bundan tashqari, Orol dengizining qurib borishi mintaqa ekologiyasiga ulkan salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Ushbu holat yashil tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay moliyaviy muhit yaratishni zaruratga aylantirmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrda PQ-436-son “O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori asosida issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish bo‘yicha yalpi ichki mahsulot birligiga to‘g‘ri keladigan issiqxona gazlari chiqindisini 2030-yilga qadar 35% ga qisqartirish maqsadini belgiladi.¹ 2019–2030-yillar uchun “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi” esa bu harakatning asosiy hujjatiy bazasini tashkil etadi. 2024-yilda qayta tiklanuvchi energiya maqsadi 25% dan 40% ga ko‘tarildi (OECD, 2024). Ushbu maqolaning maqsadi

¹ World Bank, 2025a, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrda PQ-436-son asosida muallif ishlanmasi

O‘zbekistonda yashil tadbirkorlikni moliyalashtirish mexanizmlarini tizimli tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot Jahon banki, IQHRT, ETRB va GYYOI kabi nufuzli xalqaro tashkilotlarning 2023–2025-yillardagi hisobotlariga asoslanadi. Bu holat davlat muassasalarini yashil o‘tishning bosh harakatlantiruvchi kuchiga aylantiradi.

Jahon bankining tavsiyasiga ko‘ra, davlat moliya institutlari orasidan “yashil investitsiya chempionlari” ajratilishi lozim (World Bank, 2025b). Ular ommaviy hisobot berish va yashil maqsadlar qo‘yish orqali xususiy sektorda ko‘chma effekt yaratadi. Milliy Yashil Iqtisodiyot Taksonomiyasi investitsiyalarni sifatlash vositasi sifatida tatbiq etilishi bu jarayonni yanada tezlashtiradi.

Tadbirkorlikni Rivojlantirish Kompaniyasi (TRK) allaqachon quyosh energiyasi va boshqa yashil loyihalarni moliyalashtirmoqda, mablag‘larining 35% ini 2026-yilga qadar yashil tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlashga yo‘naltirishni rejalashtirmoqda (World Bank, 2025b). Biznes Rivojlanish Banki (BDB) barqarorlikni operatsiyalariga integratsiyalashtirish va iqlim moliyaviylashtirish maqsadlarini belgilash ustida ishlaydi. O‘zbekiston Ipoteka qayta moliyalashtirish kompaniyasi (UzMRC) esa yangi qonunchilik bazasida birinchi tijorat yashil obligatsiyasini chiqardi.

2024-yilda tadbirkorlarga kafolat sifatida jami taxminan 2 trillion so‘m miqdorida yordam ko‘rsatildi (Frank.uz, 2025). 2025-yil dekabridan TRK kafolat berish faoliyatini boshlaydi: yirik biznes uchun 10 mlrd so‘mgacha, yashil sektordagi o‘rta korporatsiyalar uchun ham xuddi shunday limit belgilanadi.

Xalqaro moliya institutlari O‘zbekistonning yashil sektori uchun muhim moliya manbai sifatida qatnashmoqda. Yevropa Tiklanish va Rivojlanish Banki (ETRB) “Yashil Iqtisodiyot Moliyalashtirish Imkoniyati II” (GEFF Uzbekistan II) doirasida 10 million AQSh dollari kredit taqdim etdi — bu kredit mahalliy uy xo‘jaliklari va kichik korxonalariga yashil texnologiyalar joriy etishga yordam beradi (EBRD, 2024). Kredit Taiwan ICDF hamkorlik granti va texnik yordam fondlari bilan qo‘llab-quvvatlanmoqda.

Global Yashil O‘shish Instituti (GYYOI) O‘zbekiston banklari bilan hamkorlikda barqaror va yashil obligatsiyalar orqali 1 milliard dollardan ortiq mablag‘ safarbar etdi (GGGI, 2024). Bundan tashqari, GYYOI 800 gektardan ortiq erga suv tejaydigan irrigatsiya tizimlarini joriy etdi va 2019-yildan beri hukumat bilan hamkorlik qilmoqda.

OECD ma‘lumotiga ko‘ra, 2020–2024-yil iyul oylari orasida quyosh va shamol elektr stantsiyalari uchun 11.6 milliard AQSh dollari miqdorida tender e‘lon qilindi; shu bilan solishtirganda, tabiiy gaz stantsiyalari uchun faqat 3.3 milliard dollar ajratildi

(OECD, 2024). Bu nisbat yashil energetikaga xalqaro kapitalning qat'iy yo'nalganligini ko'rsatadi.

Qayta tiklanuvchi energiyaga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar 2014–2018-yillardagi 1.4 milliard dollardan 2019–2023-yillarda 11.7 milliard dollarga — deyarli 8 barobar — oshdi (OECD, 2024). Bu ko'rsatkich O'zbekistonni Markaziy Osiyo mintaqasi o'rtacha ko'rsatkichidan ancha yuqorida joylashtiradi. Hukumat 2030-yilga qadar umumiy o'rnatilgan quvvatda 54% qayta tiklanuvchi energiya ulushiga erishishni va 21 GVt qayta tiklanuvchi energiya o'rnatishni rejalashtirmoqda.

Yashil tadbirkorlikni moliyalashtirish vositalari tasnifi.²

Vosita turi	Tavsif	Manba	Maqsadli guruh
Imtiyozli kreditlar	Arzonlashtirilgan foiz stavkasida yashil loyihalar uchun kreditlar	ETRB, BDB, TRK	KO'B, yirik tadbirkorlar
Yashil obligatsiyalar	Iqlim va atrof-muhit loyihalari uchun maxsus qimmatli qog'ozlar	UzMRC, GYYOI	Investorlar, banklar
Kafolatlar	Kredit xavfini kamaytiruvchi davlat kafolatlari	TRK (2025 dan)	O'rta va yirik biznes
Grantlar	Texnik yordam va kapital grantlar	GYYOI, TaiwanICDF, We-Fi	Startaplar, KO'B
DXSh (PPP)	25 yillik BOOT modeli shartnomalar	Hukumat + xorijiy investorlar	Energetika sektori
Soliq imtiyozlari	3 yillik mulk solig'idan ozodlik (Soliq kodeksi 352-modda)	Hukumat	Sertifikatlangan yashil korxonalar

² KO'B — kichik va o'rta biznes; DXSh — davlat-xususiy sheriklik; BOOT — qurilish, egalik, foydalanish, topshirish. Manba: OECD (2023); World Bank (2025a); EBRD (2024); GGGI (2024); Frank.uz (2025); WOS Journals (2025). Muallif ishlanmasi

OECD tahlillariga ko‘ra, O‘zbekiston belgilagan yashil maqsadlarga erishish uchun yiliga taxminan 6 milliard AQSh dollari talab etiladi, ammo hozirgi davlat xarajatlari bu miqdorning faqat kichik qismini qoplaydi (OECD, 2023). Bu moliyaviy bo‘shliq xususiy kapital va xalqaro mablag‘lar jalb etilishini hal qiluvchi omilga aylantiradi.

Kichik va o‘rta korxonalar (KO‘B) yashil kreditlarga cheklangan kirish imkoniyatiga ega bo‘lib qolmoqda: garov talablari yuqori, ma‘muriy tartiblar murakkab, yashil texnologiyalar haqida xabardorlik esa past (Journalss.org, 2025). Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, KO‘Bning yashil iqtisodiyot doirasidagi ishtiroki hali ham tarqoq va tizimli emas.

Atrof-muhit va iqtisodiyot siyosat institutlari orasidagi muvofiqlashtirish yetarli darajada emasligi ko‘pgina tadqiqotlarda qayd etiladi (AIIB, 2024). Iqlim xavflarini oshkor qilish standartlari va ESG (atrof-muhit, ijtimoiy va boshqaruv) mezonlarining rivojlanmaganligi xorijiy investorlar uchun to‘siq bo‘lmoqda. Bundan tashqari, moliyaviy institutlarning yashil loyihalarni baholash salohiyati cheklanganligi ham muammo hisoblanadi.

Yashil tadbirkorlik sertifikatitsiyasi va ro‘yxatga olish jarayonlari soddalashtirilishi zarur. Hozirgi vaqtda soliq imtiyozlaridan foydalanish uchun kerakli hujjatlar to‘plami murakkab va ko‘p vaqt talab etadi, bu esa amalda imtiyozlardan foydalanish imkoniyatini cheklab qo‘ymoqda (WOS Journals, 2025).

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi strategik tavsiyalar ishlab chiqildi. Birinchidan, imtiyozli kredit dasturlarini kengaytirish va milliy yashil fondlar tashkil etish zarur (OECD, 2023). Xavfni taqsimlash mexanizmlari — xususan, kafolatlar va qayta sug‘urta tizimlari — KO‘Bning yashil investitsiyalarga kirishini sezilarli darajada yengillashtiradi.

Ikkinchidan, Moliya vazirligi yashil biznesni baholash bo‘yicha milliy ko‘rsatmalar ishlab chiqishi lozim (WOS Journals, 2025). Markaziy bank banklarga barqarorlikka moslashtirilgan garov qiymatlaridan foydalanishni rag‘batlantirishi va yashil kreditlash bo‘yicha me‘yoriy bazani yangilashi kerak. Bu chora moliya muassasalarini yashil loyihalarni qo‘llab-quvvatlashga undaydi.

Uchinchidan, davlat moliya institutlarida “yashil investitsiya chempionlari” tizimini joriy etish tavsiya etiladi (World Bank, 2025b). Ular ommaviy hisobot berish va yashil maqsadlar qo‘yish orqali xususiy sektorda multiplikator ta‘sir yaratadi. Milliy Yashil Iqtisodiyot Taksonomiyasini investitsiya qarorlarida keng qo‘llash esa mablag‘larni to‘g‘ri yo‘naltirishni ta‘minlaydi.

Xulosa

O‘zbekiston yashil iqtisodiyot yo‘lida dadil qadamlar tashlamoqda: qayta tiklanuvchi energiya maqsadlari 14% dan 40% ga ko‘tarildi, davlat moliya institutlari yashillashtirish strategiyasini o‘z dasturlariga integratsiyalashtirdi, xalqaro investitsiyalar hajmi keskin oshdi. 2019–2023-yillar davomida qayta tiklanuvchi energiyaga xorijiy investitsiyalar 8 barobar oshishi (OECD, 2024) yashil moliyalashtirishning real imkoniyatini ko‘rsatadi.

Biroq, 6 milliardlik yillik investitsiya bo‘shlig‘i va KO‘Bning yashil kreditlarga cheklangan kirishi hal qilinishi zarur bo‘lgan asosiy muammolar bo‘lib qolmoqda (OECD, 2023; Journalss.org, 2025). Davlat institutlari, xalqaro hamkorlar va xususiy sektor o‘rtasidagi sinergiyani kuchaytirish, yashil taksonomiyani keng qo‘llash va xavfni taqsimlash mexanizmlarini rivojlantirish — O‘zbekistonda yashil tadbirkorlikning moliyaviy ekotizimini mustahkamlashning ustuvor yo‘nalishlaridir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. AIIB. (2024). Accelerating the Uzbekistan Climate Transition for Green, Inclusive and Resilient Economic Growth — Subprogram 1. *Asian Infrastructure Investment Bank*.

https://www.aiib.org/en/projects/details/2024/download/Uzbekistan/AIIB-APD_P000927_Accelerating-the-Uzbekistan-Climate-Transition-for-Green-Inclusive-and-Resilient-Economic-Growth-Subprogram-1-BoardApproved.pdf

2. EBRD. (2024, 3-aprel). EBRD promotes inclusive and green lending in Uzbekistan . *European Bank for Reconstruction and Development*.
<https://www.ebrd.com/news/2024/ebrd-promotes-inclusive-and-green-lending-in-uzbekistan.html>

3. Frank.uz. (2025, 29-sentyabr). Businesses in Uzbekistan will be able to receive guarantees of up to 10 billion soums. *Frank.uz*. <https://frank.uz/en/news-en/businesses-in-uzbekistan-will-be-able-to-receive-guarantees-of-up-to-10-billion-soums/>

4. GGGI. (2024). Uzbekistan country programme. *Global Green Growth Institute*.
<https://gggi.org/country/uzbekistan/>

5. Journalss.org. (2025). Green economy and SMEs in Uzbekistan. *Luch Journal*, 56(2), 389–401. <https://journalss.org/index.php/luch/article/download/5144/4875/9767>

6. OECD. (2023). Green finance and investment: Financing Uzbekistan’s green transition *Organisation for Economic Co-operation and Development*.
https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/12/financing-uzbekistan-s-green-transition_6ebf6b94/27d2489d-en.pdf

7. OECD. (2024). Promoting green investment in Uzbekistan: Roadmap for sustainable investment policy reforms. *Organisation for Economic Co-operation and Development*. https://www.oecd.org/en/publications/roadmap-for-sustainable-investment-policy-reforms-in-uzbekistan_20865f29-en

8. WOS Journals. (2025). Green business valuation in Uzbekistan's service sector. *SHOKH International Journal*, 4(12). <http://www.wosjournals.com/index.php/shokh/article/download/9557/9650>

9. World Bank. (2025a, 26-fevral). Uzbekistan's green leap [Blog post]. *World Bank Climate Change Blog*. <https://blogs.worldbank.org/en/climatechange/uzbekistan-s-green-leap->